

Jaarverslag 2006

Werkgroep Archeologie Rhenen (WAR)

Ton van Drunen

Malta, eindelijk!

Nog net voor het einde van 2006, op dinsdag 19 december j.l, werd na bijna vijftien jaar steggelen de zogenaamde Conventie van Malta als de ‘Wet op de archeologische monumentenzorg’ door de Eerste Kamer aangenomen. Door ons, leden van de WAR, mag met plezier geconstateerd worden, dat Minister Van der Hoeven het D66 lid van de Eerste Kamer, de heer Schouw, complimenteerde met zijn pal staan voor de amateur-archeologie. Immers, zo werd naar voren gebracht, de amateurs kunnen de professionals van extra (vooral plaatselijke en regionale) informatie voorzien, terwijl zij door hun enthousiasme bovendien een groter draagvlak voor de archeologie kunnen helpen creëren. Al die lange jaren is een van de grootste struikelblokken naar alle waarschijnlijkheid het kostenplaatje van archeologisch onderzoek geweest. Immers, ‘Malta’ bracht destijds met zich mee dat naar analogie van het milieuaspect ‘de vervuiler betaalt’, hier wel het adagium ‘de verstoorder betaalt’ van toepassing kon worden verklaard. Met andere woorden, degene die door zijn bodemingrepen het archeologisch erfgoed verstoort, zou voor de kosten van oudheidkundig onderzoek opdraaien. Dit kon dus een behoorlijke kostenpost opleveren, zowel voor particulieren met bouwplannen als voor projectontwikkelaars, gemeenten en wat dies meer zij. ‘De verstoorder betaalt’ staat in deze nieuwe wet nog levensgroot overeind, maar bij zogenaamde excessieve kosten kunnen gemeentes een beroep op het Rijk doen. Het betrokken ministerie komt met een voorlichtingscampagne om de gevolgen van de wet onder de aandacht te brengen.

Mager Oude Centrum Oost

Op 9, 10 en 11 januari verrichtte het archeologische bureau BAAC een booronderzoek, deels in het Elisabeth plantsoen, deels in en rond de Plantsoenstraat in het kader van de bouwplannen Oude Centrum Oost. De WAR werd uitgenodigd aanwezig te zijn. Een van de leden heeft graag aan deze uitnodiging gevolg gegeven. De resultaten waren door de vrijwel geheel verstoorte ondergrond mager.

Nieuw elan: Grebbelinie I

Enige tijd geleden heeft de provincie Utrecht besloten om de resten van de Grebbelinie, die vanaf de Grebbeberg tot aan het IJsselmeer (nu de Randmeren) liep, op te knappen. Eensdeels om dit cultuurmonument niet verder te laten verkommeren, maar zeker ook om er een toeristische trekpleister van te maken.

Hiertoe werden tal van geïnteresseerde bewoners van de regio uitgenodigd om hun visie en kennis naar voren te brengen. Vanwege de niet geringe lengte van de Grebbelinie organiseerde de provincie op verschillende locaties bijeenkomsten. Op 31 januari was een lid van de WAR hiertoe aanwezig in de Blauwe Kamer.

Grebbelinie II

Op 14 september vonden de feestelijke presentatie van de zogenoemde gebiedsvisie 'De Grebbelinie boven water!' en de ondertekening van het uitvoeringsprogramma plaats op het 'fort aan de Daatselaar' tussen Veenendaal en Renswoude. De WAR werd vertegenwoordigd door een tweetal leden.

Puur natuur: Ecoduct Elst

In de naaste toekomst verschijnt onder de N225, de weg Rhenen-Elst, tussen de Plantage Willem III en de Elster Buitenwaard een wildpassage, die ervoor gaat zorgen dat er een vrije uitwisseling van allerlei dieren plaats kan vinden tussen de twee bovengenoemde natuur-gebieden. Voorafgaand aan de aanleg van deze constructie werd archeologisch onderzoek gedaan door het ADC (Archeologisch Diensten Centrum), een van de vele professionele bureaus die in het kader van de 'Wet van Malta' gevormd zijn. Deze exploratie vond op 10, 11 en 12 april plaats in de vorm van een IVO, een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven. De WAR werd uitgenodigd hierbij aanwezig te zijn en mogelijk assistentie te verlenen. Tussen de Rijn en de N225 werd één proefsleuf aangelegd, op de Plantage Willem III ten noorden van de provinciale weg werden twee proefsleuven gegraven. De WAR was overigens ook aanwezig in 2000, toen een

paddenpoel even ten noorden van de huidige proefsleuven werd gemaakt. Net als toen werden bij het huidige onderzoek grondsporen aangetroffen die deskundigen herkenden als ontginningsgreppels ter verbetering van de bodemstructuur. Het in de directe omgeving gevonden aardewerk stamt uit de IJzertijd (grofweg tussen

Paddenpoel op de Plantage Willem III.

Ontginningsgreppels in 2000.

Ontginningsgreppels in 2005.

750 v.Chr. en het jaar 0), maar nadere bestudering ervan moet een nauwkeuriger datum kunnen opleveren.

Overigens werden in de proefsleuf ten zuiden van de N225 enkele musketkogels gevonden. Een vrijmoedige en zeer voorlopige conclusie was dat deze aan soldaten van het Franse leger hadden toebehoord die in het Rampjaar 1672 langs de noordoever van de Rijn richting Holland waren getrokken. De WAR wacht in spanning het rapport af van de leider van het onderzoek, de heer Pim Alders.

Doorgaan in het depot

De werkzaamheden in het depot van de WAR in het Rode Kruisgebouw mogen niet onvermeld blijven. Ter inleiding: de gemeente stelt maandelijks de grote hal van het nieuwe raadhuis ter beschikking van iedereen, die meent een expositie te kunnen organiseren. Leden van de WAR besloten een (bescheiden) tentoonstelling voor te bereiden van vondsten die tijdens de opgraving tussen 1983 en 1986 van het oude veerhuis in de Palmerswaard gedaan waren. Echter, de Historische Vereniging waarvan de WAR deel uitmaakt, viert in 2007/2008 het 100-jarig bestaan. Daarom werd bepaald de expositie in het gemeentehuis uit te stellen tot de feestelijkheden rond het jubileum.

Overigens, na een reeks van jaren passen en plakken van de schervenberg die de opgraving Oude Veerhuis ons naliet, voelt de WAR zich klaar met dit archeologisch niet onbelangrijke werk. Het materiaal wordt, gesorteerd per categorie en op de juiste wijze in dozen verpakt, overgedragen aan het provinciaal depot in Utrecht. Voor studie of tentoonstellingen kan men dan een beroep doen op de provincie.

Opnieuw: grafhevelonderzoek!

Het is al een behoorlijk aantal decennia geleden dat voor het laatst een grafhevel werd opengelegd. Vooral professor Van Giffen maakte in het interbellum (de periode tussen de beide wereldoorlogen) naam met zijn onderzoekingen op dit gebied. Zijn gedegen werkwijze maakte vele tientallen jaren lang vervolg overbodig.

Bij het voortschrijden van de tijd zijn er echter nieuwe methoden ontdekt om nauwkeuriger te dateren dan vroeger, maar ook zijn de vraagstellingen rond grafheuvels veranderd. Kortom, een hernieuwd onderzoek, op moderne leest geschoeid. Ook hierbij werd door tussenkomst van de provinciaal archeoloog de WAR uitgenodigd.

De pers, die eveneens aanwezig was, zag een van onze leden, de immer actieve mevrouw Lot Delfin (92!) als een willig slachtoffer voor een interview. Haar ter zake doende antwoorden dwongen respect af.

En altijd weer 't Bosje, Elst

Archeologen van bureau Archol onderzochten in oktober de omgeving van het toekomstige multifunctionele centrum in Elst. Zolang de bouw in 't Bosje voortgaat, staan de oudheidkundigen paraat om in dit interessante gebied boringen te verrichten of proefsleuven te graven. Leden van de WAR brachten een bezoek en maakten wat foto's van een proefsleuf met daarin een kringgreppel, die verdacht veel deed denken aan de greppels die in een bepaalde periode van de prehistorie rond een grafhevel waarschijnlijk de grens tussen de wereld der levenden en het rijk der doden aangaven. Niet ver er vandaan leken paalkuilen te wijzen op misschien een spieker, een graanpakhuis. Eens te meer een vermoeden of zelfs het bewijs dat Elst al sedert de prille prehistorie een aangenaam oord is om te wonen.

Grafhevel op landgoed Prattenburg.

Interview met Lot Delfin.

Jaarlijks uitje:

Contactdag Wijk

Voor de jaarlijkse contactdag van de Utrechtse amateur-archeologen, als altijd omstreeks half oktober, hoefde onze groep ditmaal niet ver: Wijk bij Duurstede.

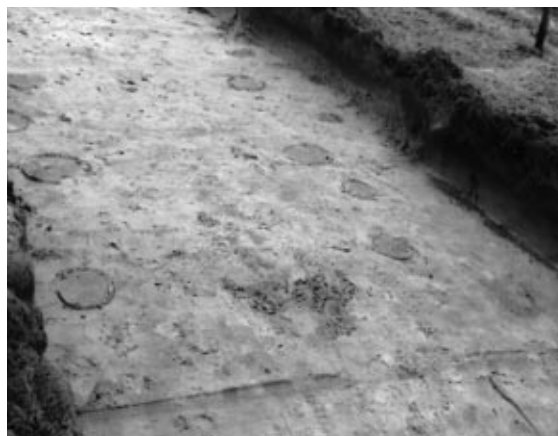
Naar gewoonte was de morgen gewijd aan korte lezingen en verslagen van verschillende werkgroepen. De middag werd verdeeld tussen het plaatselijke museum en een bezoek aan het terrein rondom de kasteelruïne van de middeleeuwse bisschoppen van Utrecht. De Wijkse werkgroep had zijn best gedaan om er een aantrekkelijk programma van te maken en naar bleek waren de leden in die opzet zonder meer geslaagd. Dank! Dank ook aan de provinciaal archeoloog en zijn medewerkers, die deze altijd drukbezochte bijeenkomst organiseerden.

Kringreppel van een grafheuvel (foto Robine Mulder).

Paardekop 11, Elst

Al jaar en dag voegt de gemeente bij bouwvergunningen een brief van de WAR met het verzoek om bij het uitgraven van de bouwput waarnemingen te mogen

Proefsleuf met paalgaten (foto Robine Mulder).

doen. Veel bouwers zijn zonder reden nogal kopschuw, maar de toekomstige bewoners van Paardekop 11 in Elst niet! En zo bracht op 27 juni een WARlid 's morgens en 's middags een bezoek aan de bouwplaats. De graafmachine groef in weinig tijd een bouwput op de gewenste diepte uit, maar aan archeologisch erfgoed legde de machinist weinig meer dan ontginningsporen bloot, zoals die overigens op vele plaatsen op de

zandgronden van onze omgeving aan het daglicht treden. Niettemin, dank aan de bouwer voor zijn bereidwillige medewerking.

Excursie Ede

Vanaf het moment dat een aantal jaren geleden de WAR assisteerde bij archeologisch onderzoek in Ede, worden leden van onze werkgroep met enige regelmaat door de gemeentelijk archeoloog in de gelegenheid gesteld om mee te helpen of op zijn minst aanwezig te zijn bij oudheidkundig bodemonderzoek. Zo ook op 29 juni, toen twee archeologen een klein project aan de Pascalstraat volvoerden. Hulp was niet nodig, maar het blijft spannend om bij het blootleggen van sporen aanwezig te zijn. Vrijwel de hele werkgroep hield er weer een goede morgen aan over.

Rhenen bruist

Op 16 september werd op instigatie van de Vrijwilligers Centrale Rhenen een vrijwilligersmarkt onder de naam 'Rhenen bruist' in de Hof van Rhenen gehouden. Verenigingen, stichtingen en andere organisaties konden hier hun doelstellingen publiek maken, in de hoop vrijwillige medewerkers of leden te werven. Vele Rhenense organisaties gaven blijk van hun interesse. Namens de WAR (en dus tevens namens de Historische Vereniging) hadden twee jongeren van onze werkgroep een aangenaam ogende kraam ingericht. Met enthousiasme brachten zij de leuke kanten van onze hobby naar voren. Directe resultaten bleven jammer genoeg uit, maar onze erkentelijkheid is er niet minder om.

Jeugd

De WAR bestaat zo langzamerhand voor het overgrote deel uit het grijsgekuifde en kaalgekopte deel der natie. Een gezonde ontwikkeling is dit, zo weet elke vereniging, niet. Daar deze gepensioneerde kern van de WAR al jaren zonder problemen op donderdagmorgen bijeenkomt, is het erg moeilijk voor het werknemersgedeelte van onze Rhenense bevolking om zich aan te sluiten. Omdat beroepsarcheologen eveneens een normale werkweek van maandag t/m vrijdag hebben, wordt het eens te moeilijker voor jongeren om lid te worden van een archeologische werkgroep.

Reden te meer voor een deel van onze leden om ook een aantal donderdagavonden bijeen te komen. De twee werkende jongeren voelden zich aangemoedigd om te verschijnen. Jammer, heel jammer, dat 'Rhenen bruist' niet het door hen beoogde resultaat (meer jongere, werkende of studerende leden) opleverde.